

KONSERVATOR CHRISTIAN NIELSENS VIRKE PÅ HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PÅ KRONBORG

Af

MORTEN GØTHCHE

Forfatteren giver her en kort redegørelse for Christian Nielsens tilknytning og senere ansættelse på Handels- og Søfartsmuseet. På grundlag af forfatterens gennemgang af Christian Nielsens efterladte materiale bringes en fuldstændig oversigt over samtlige hans tegninger og modeller samt en liste over hans skrevne arbejder.

Christian Nielsen var født på Fejølø den 4. februar 1914 og opvoksede i et traditionelt dansk bådebyggermiljø. Det var derfor naturligt, at han, ligesom hans fader og hans fader igen, også ville være bådebygger. Christian Nielsen begyndte som 14-årig sin læretid hos faderen Niels Carl Nielsen, men senere, i 1930, kom han hen til Emanuel Mortensen, der havde begyndt et større bådebyggeri på den østre side af Dybvig havn. Her fortsatte Christian Nielsen sin læretid og fik i 1934 sit lærebrev. Christian Nielsen var derefter en kortere periode på Nakskov Skibsværft og på Langø Bådebyggeri i Nakskov fjord, men vendte derpå tilbage til Fejølø, hvor han arbejdede hos sin fader.

Da Christian Nielsen ligesom sin fader gerne ville dygtiggøre sig og lære tegning og skibskonstruktion, tog han i 1937 arbejde på Helsingør Skibsværft. Om aftenen modtog han privatundervisning i praktisk skibskonstruktion hos ingeniør Knud E. Hansen og i teori hos ingeniør C.J. Holck. Det skulle blive et skridt, der totalt ændrede en ellers traditionel løbebane for en ung bådebygger.

Gennem Knud E. Hansen, der samtidig var skibsteknisk konsulent ved Handels- og Søfartsmuseet, kom Christian Nielsen i forbindelse med museets chef, museumsdirektør Knud Klem. Når Chri-

stian Nielsen således havde museets bevågenhed skyldtes det, at han, foruden at beherske en udmærket tegneteknik, også var en fremragende modelbygger. Dette talent havde han ikke fra fremmede. Også hans bedstefader havde puslet med at bygge modeller. Som 17-årig (1931) havde Christian Nielsen bygget en model af skoleskibet »København« og havde med denne vundet en konkurrence for modelbyggere. Senere byggede han flere modeller, bl.a. byggede han i 1935 en model af en 30 fods skovlvodsbåd. Modellen står nu på Dansk Fiskerimuseum i Grenå. Det var i denne forbindelse, at man hos Christian Nielsen bestilte en model af en af de gamle åledrivråser, som hans bedstefader byggede. I 1939 kunne Christian Nielsen aflevere sin første model, modellen af åledrivråsen »De 13 Søskende« til Handels- og Søfartsmuseet. Dermed indledtes samarbejdet med Christian Nielsen, der samtidig skulle blive starten på et omfattende og meget betydeligt projekt og senere skulle vise sig at være af stor kulturhistorisk værdi.

I erkendelse af den fortrængning der skete af de lokale bådtyper, på grund af råoliemotorens opfindelse og fiskeriets industrialisering og med dette nye og mere effektive fartøjstyper fandt man det værdifuldt at sikre en viden om de traditionelle fartøjer. Museets daværende direktør Knud Klem udkastede et arbejdsprogram, der gik ud på at foretage systematiske undersøgelser langs de danske kyster for at finde frem til gamle efterhånden uddøende lokale bådtyper. Da det lå uden for museets økonomiske og pladmæssige formåen at indsamle og bevare så store genstande, skulle denne viden sikres ved systematisk at opmåle og beskrive disse fartøjer. Det var fra begyndelsen planlagt, at man på grundlag af disse opmålinger skulle kunne bygge nøjagtige modeller, så man kunne gøre sig en forestilling om, hvorledes de havde set ud. Det var netop den unge bådebygger Christian Nielsen, man havde udset sig til dette arbejde.

Igennem de næste femten år gennemrejste Christian Nielsen i sommermånederne forskellige landsdele begyndende med Nordøstsjælland. Derpå fulgte Fyn og de omliggende øer, Læsø og Vendsyssel's kyster, Limfjordsegnene, Jyllands vestkyst, Sønderjyllands

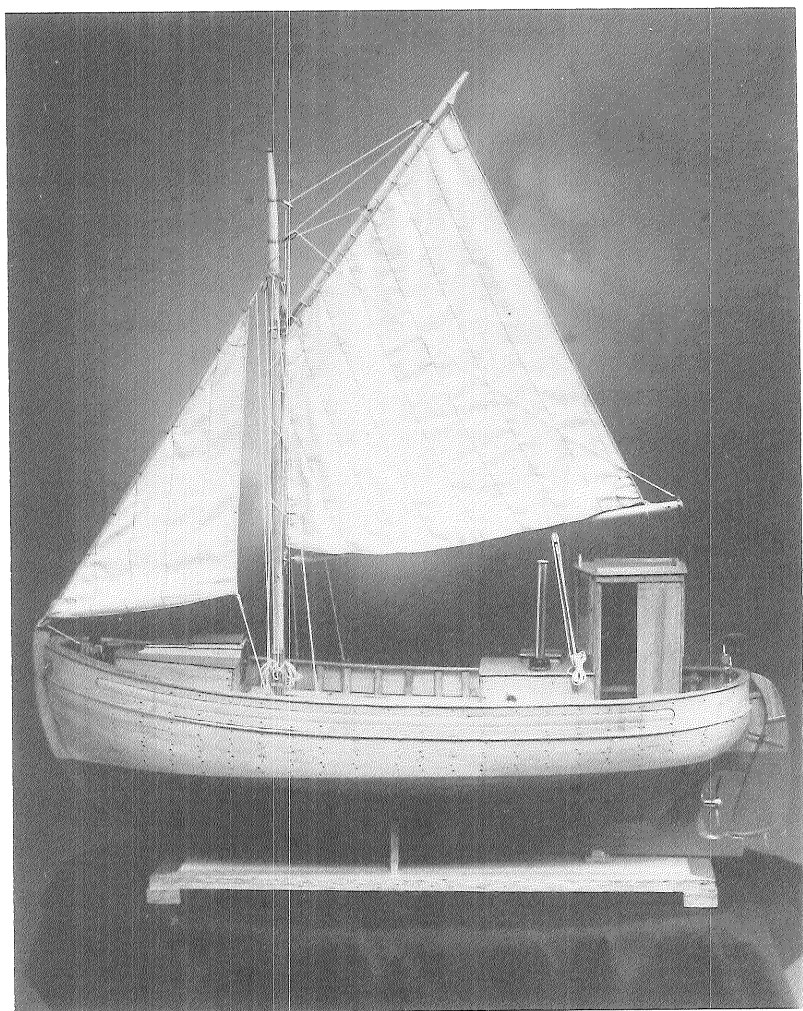
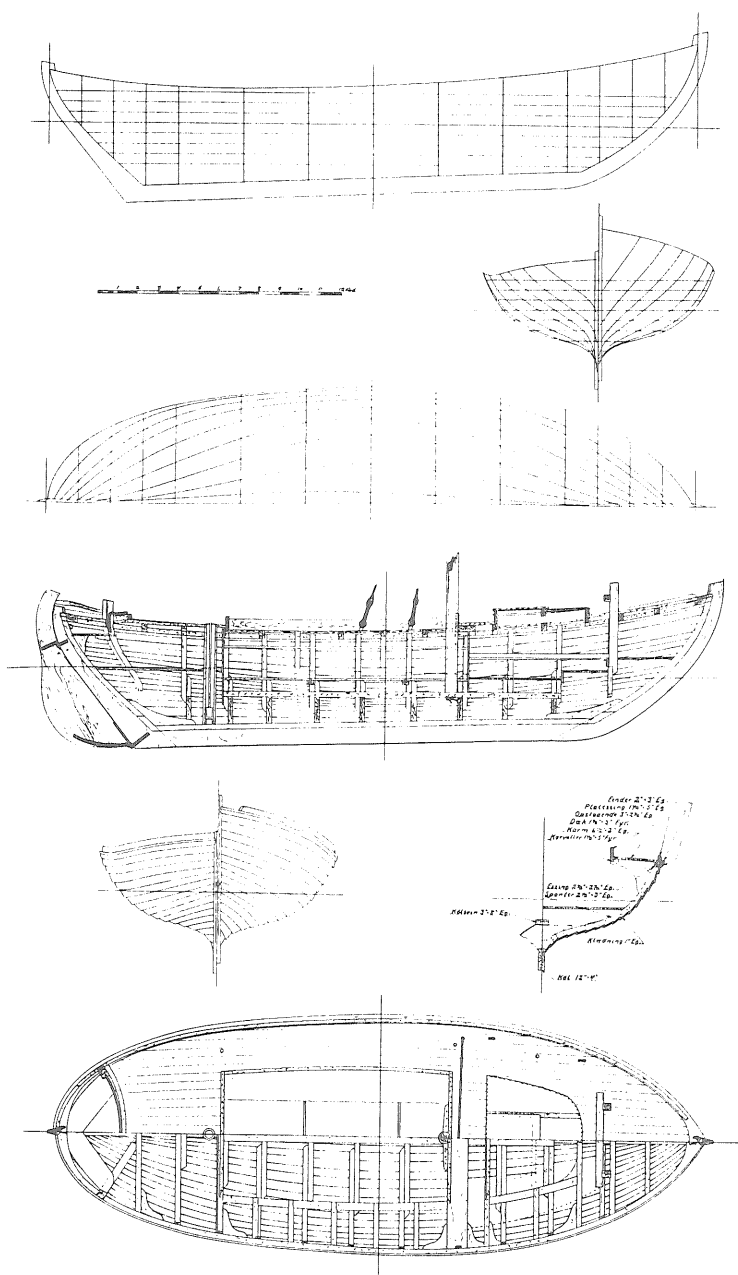

Fig. 1. Model af skovlvodsbåd udført af Christian Nielsen. Modellen er næsten identisk med den 30 fods kravelbyggede fiskerbåd, som Christian Nielsen i sine første læreår hos Emanuel Mortensen var med til at bygge. Båden blev bygget til fisker Gunnar Bang, Fejø og hed »Marry«. Modellen står i dag på Dansk Fiskerimuseum i Grenå. *Model of a seine-boat made by Christian Nielsen in 1935. It is almost identical with the thirty foot carvel-built fishing boat, the Marry, which Nielsen helped build in his early apprenticeship with Emanuel Mortensen for Gunnar Bang, a fisherman of Fejø. The model is in the Danish Museum of Fishing at Grenaa.*

vest- og østkyst, Sydslesvigs østkyst, Bornholm og egnene omkring Isefjorden. I alt blev der opmålt og beskrevet ca. 80 forskellige skibs- og bådtyper. Arbejdet foregik rent praktisk på den måde, at han med sit opmålingsgrej, bagage og sin cykel rejste med toget til den fjerneste lokalitet og derfra arbejdede sig videre frem langs kysten. Vi ved i dag kun lidt om, hvordan han arbejdede på sine rejser. Museets direktør Knud Klem og Knud E. Hansen havde nok udstukket de store linier, men det var Christian Nielsen, der på de enkelte rejser selv foretog udvælgelsen af de fartøjer, han ville måle op. I Christian Nielsens artikel »Opmåling af Fartøjer« (Handels- og Søfartsmuseets årbog 1958) får vi en ide om selve opmålingsmetoden, og vi får også et indtryk af, hvorledes han arbejdede. Når Christian Nielsen opmålte en båd, gjorde han det ud fra sin håndværksmæssige baggrund som bådbygger. Han stillede sig selv det spørgsmål: »Hvad har jeg brug for for at kunne bygge en tilsvarende båd« eller i dette tilfælde, for at kunne bygge en nøjagtig model. Det, der først og fremmest interesserede ham under opmålingsarbejdet, var at få et tilstrækkeligt grundlag for at kunne tegne en linietegning. Dernæst at få registreret fartøjets oprindelige konstruktion uanset senere om- og tilbygninger, motorinstallationer m.m.

Vi ser således, at han allerede i opmålingsfasen foretog en bearbejdning af materialet. Eksempelvis får vi i artiklen at vide, at lods-båden »Helsingør« ved opmålingen i 1942 flere gange havde været bygget om, og at den senere havde fået motor. Når Christian Nielsen så kom hjem med materialet, udførte han på grundlag af sine opmålinger en tegning af den pågældende bådtype, som den oprindeligt havde set ud. Derpå forsynede han, på grundlag af evt. opmålinger og oplysninger fra lokale folk, båden med en tilsvarende rigning. I dag ville man nok have arbejdet mere objektivt i selve opmålingsfasen, idet man ved hjælp af opmåling, fotografering og beskrivelse ville have koncentreret sig om en dokumentering af fartøjet, som det ser ud. Derefter ville man på grundlag af disse tegninger og evt. originaltegninger, arkivalier, billeder og fotografier af det pågældende fartøj eller af tilsvarende fartøjstyper foretage den egentli-

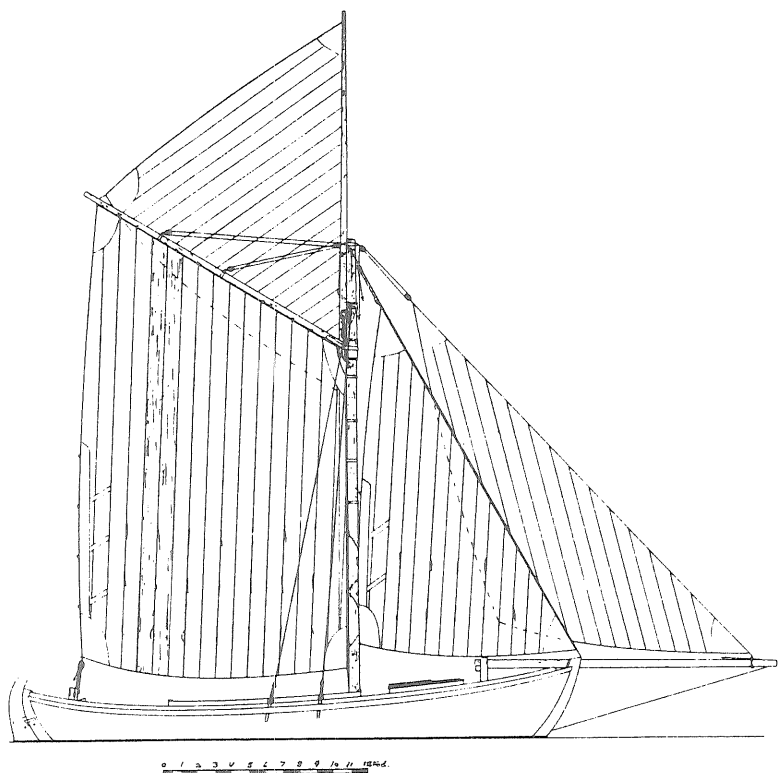

Fig. 3. Christian Nielsens rentegning af opmålingerne aflodsbåden »Helsingør«. Linietegning, arrangements- og apteringstegning og sejltegnig. *Nielsen's finished drawings of the pilot boat Helsingør. Line drawing, general arrangement drawings and sail plan.*

ge rekonstruktion. I den forbindelse skal man dog ikke glemme, at Christian Nielsen med sin baggrund som bådebygger havde gode forudsætninger for at arbejde på netop denne måde.

I den kolde tid, eller når der var mindre at lave på bådebyggeriet, bearbejdede Christian Nielsen sommerens indsamlede materiale og ud tegnede efterhånden opmålingerne af de enkelte fartøjstyper. Handels- og Søfartsmuseet havde på dette tidspunkt ikke mulighed for at ansætte Christian Nielsen, men projektet fik gennem årene støtte af Tuborgfondet.

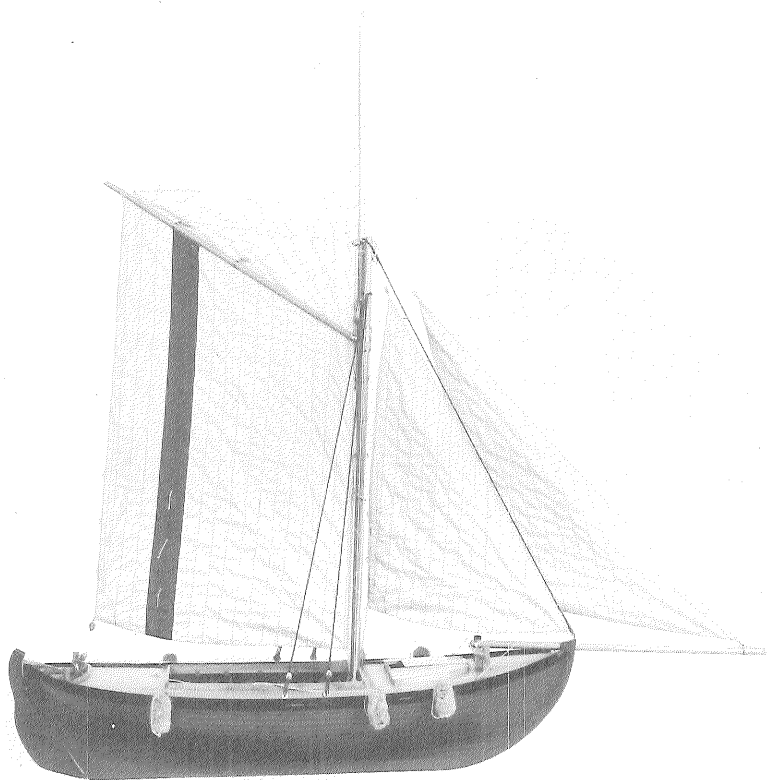

Fig. 3a. Model af lods båden »Helsingør« bygget af Christian Nielsen i 1944 efter egne opmålinger. (Skala 1:12). H&S. *Model of the Helsingør, made by Nielsen in 1944 from his own drawings. (Scale 1:12) Danish Maritime Museum.*

Formålet med hele dette store opmålingsarbejde var tillige at bygge modeller af et repræsentativt udsnit af de opmålte både. Som tidligere nævnt, byggede Christian Nielsen sin første model til museet i 1939. Efter modellen af »De 13 Søskende« fulgte en model af tyskekvasen »Minna«. I vinteren 1942-43 byggede han modeller af Kattegatbåden »Maries Minde«, Sundbåden »Thora« og en kadrejerjolle fra Dragør. I vinteren 1943-44 byggede han lods båden

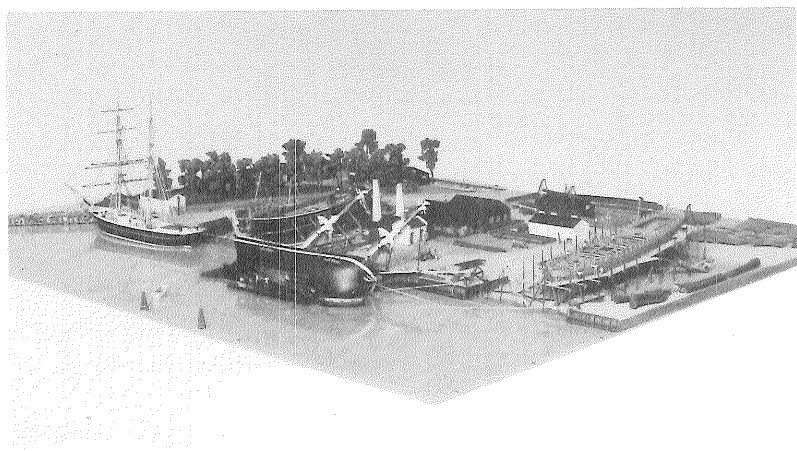

Fig. 4. Model af Rasmus Møllers værft i Fåborg udført af Christian Nielsen i 1955-56. Modellen viser værftets byggeaktivitet i perioden 1874-78 i en sammentrængt situation med det formål at vise de forskellige processer indenfor skibsbyggeriet. På beddingen i forgrunden ses til venstre skonnerten »August« kølstrakt og med forstævnen rejst. (Bygnr. 13. Bygget 1878). På beddingen i baggrunden, ligeledes til venstre, ses skonnertbriggen »Clara« under spanterejsningen. (Bygnr. 12. Bygget 1877). På beddingen i forgrunden til højre ses skonnertbriggen »Thusnelda« under opklædning. (Bygnr. 11. Bygget 1876). Skibet, der står klar til afløb på beddingen i baggrunden, er skonnerten »Rota«. (Bygnr. 10. Bygget 1875). Skibet ved udrustningskajen er skonnertbriggen »Najaden«. (Bygnr. 9. Bygget 1874-75). Skibet under kølhaling er Grønlandsbriggen »Hvalfisen« bygget i Kalmar 1801. (Skala 1:100). *Model of Rasmus Møller's shipyard at Faaborg made by Nielsen in 1955-56. It gives a simultaneous picture of the work done in the yard between 1874-78 and is intended to show the various stages in the process of shipbuilding. On the slips in the foreground to the left in the schooner August, with keel laid and stem raised (no. 13, built 1878). On slips in the background, on the left, the brigantine Clara is in frame (No. 12, built 1877). On slips in the foreground, right, the brigantine Thusnelda is being planked (No. 11, built 1876). Ready for launching on slips in the background is the schooner Rota (No. 10, built 1875). At the equipment pier the brigantine Najaden (No. 9, built 1874-75). The vessel being keel-hauled is a Greenlander, Hvalfisen, built at Kalmar in 1801. (Scala 1:100).*

»Helsingør«. I 1944-45 fik han på grund af krigen ingen modeller færdige. Trods det daglige arbejde på bådebyggeriet var han i disse år meget produktiv, og det blev i perioden fra 1939 til 1953 til ialt 15

modeller. Når man ser på denne række af modeller, der alle er udført i samme målestok 1:12, med undtagelse af et par enkelte i 1:24, kan man ikke spore nogen udvikling eller forfinelse fra den første model til den sidste. Christian Niensens modelbyggerarbejde havde allerede ved den første model, der på dette tidspunkt var af meget høj kvalitet, fundet sin form. Han forstod i den grad at afstemme detaljerigheden efter målestoksforholdet, og han havde fra begyndelsen en meget fin finish på sine modeller. Christian Nielsen beherskede det formsprog og de konventionelle regler, der gælder for modelbyggeri, og som gør, at han kan sammenlignes med de bedste modelbyggere i landet, ja endog uden for landets grænser.

I 1953 blev Christian Nielsen ansat som konservator ved Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Han fik nu mulighed for at bearbejde den sidste del af det indsamlede materiale og hellige sig modelbygningen. I 1955 blev han med tilskud fra rejsesestipendieforeningen for håndværk og industri sendt på en studierejse. Turen gik til England, Skotland, Belgien, Holland og Tyskland, hvor han besøgte søfartsmuseerne i Edinburg, Glasgow, Newcastle, Hull, Liverpool, London, Greenwich, Portsmouth, Antwerpen, Rotterdam, Amsterdam, Altona og Lübeck. Hovedformålet med denne rejse var at besøge de pågældende museers modelværksteder, for her at tilegne sig nye ideer og indtryk og for at se, hvorledes kolleger i andre lande arbejdede. Med disse indtryk var Christian Nielsen godt rustet til at tage fat på sin næste store opgave. Man havde på museet længe næret et ønske om at få bygget en model af et typisk dansk træskibsværft fra før århundredskiftet. I årene forud havde man foretaget rejser rundt i landet for at finde et passende værft som forbillede. I samråd med museets skibstekniske konsulent Knud E. Hansen var man nået frem til Rasmus Møllers værft i Fåborg. Valget kunne for den sags skyld have været faldet på et hvilket som helst andet skibsværft, men størrelsen, placeringen, indretningen og værftets betydning var her en afgørende faktor. Endelig levede endnu på dette tidspunkt skibsbygmester Rasmus Møller jun., der ganske vist i 1938 havde standset sin virksomhed, men meget beredvil-

det på værftet på sammen tid. Modellen blev yderst vellykket og har en betydelig anskuelsesværdi, når det gælder belysningen af et gammelt træskibsværfts indretning og funktion. Trods det meget lille målestoksforhold, modellen er bygget i 1:100, har Christian Nielsen også her med sikker hånd lagt sig fast på en detaljeringsgrad, der nøje balancerer med skalaforholdet. For eksempel har han valgt at vise det indvendige af det opstående som en glat flade uden markering af de enkelte lønningsstøtter. Samtidig har han med rigningen minutøst overholdt proportioner og dimensioner i det nøjagtige forhold. At værftsmodellen er blevet så vellykket, som den er, skyldes nok, at Christian Nielsen med sin håndværksmæssige baggrund og efterhånden meget store viden på området har kunnet sætte sig ind i de pågældende arbejdssituationer. Modellen vakte megen begejstring hos landets skibsbygmestre, der således følte deres faglige stolthed styrket. Også museer uden for landets grænser viste modellen megen interesse. Modellen af Rasmus Møllers værft i Fåborg må nok siges at være et af Christian Nielsens betydeligste arbejder.

Ud over de mange andre opgaver på museet, bl.a. med konserveringen af en række af museets gallionsfigurer, blev der også tid til at bygge flere modeller. Museets direktør Knud Klem havde i forbindelse med sit arbejde med 1700-tallets skibsbygning gennemgået Rigsarkivets store tegningssamling og havde her udtaget en række skibe bygget på private værfter og konstrueret af skibsbygmestrene på disse eller af Holmens konstruktører. Bl.a. havde han udtaget »Postjagt til overfarten Korsør-Nyborg« konstrueret af fabrikmester E.W. Stibolt i 1793. Efter denne tegning byggedes samme år for kgl. regning den første af to postjagter, postjagten »Mercurius« på 12 læster. Det blev besluttet at lade Christian Nielsen bygge en model efter disse tegninger. Arbejdet påbegyndtes i 1958, og modellen stod færdig i 1961. De originale tegninger på Rigsarkivet viste også indretningen under dæk, så derfor byggede Christian Nielsen denne model med den ene side åben, så det blev muligt at se denne indretning.

Umiddelbart herefter gik Christian Nielsen i gang med Grøn-

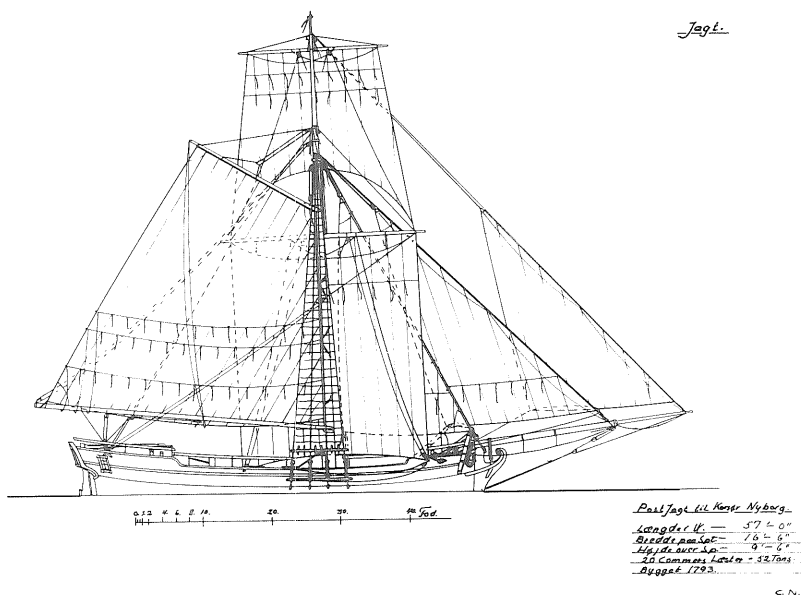

Fig. 6. Rekonstruktion af postjagten »Mercurius« udført af Christian Nielsen 1960.
Reconstruction of Mercurius, a mail cutter, by Christian Nielsen, 1960.

landsbarken »Nordlyset« fra 1852. Modellen er bygget på grundlag af arkitekt J. Friis-Pedersens opmåling fra 1929 af »Nordlyset« og på E.P. Bonnesens sejltegning fra 1852. Jens Friis-Pedersen leverede tillige til dette formål en linietegning udført på grundlag af den originale konstruktionsmodel fra J.W. Løves værft i Helsingør. Det blev Christian Niensens første større sejlskibsmodel til museet. Senere byggede han en model af snaubriggen »Omenack« konstrueret af fabrikmester H. Gerner i 1777, også efter originale tegninger fra Rigsarkivet, og fregatten »Roepstorff« fra 1778, der var påbegyndt af civ.ing. Tage Blum, færdiggjorde han efter dennes død. Også i sin fritid byggede og reparerede han modeller, hvoraf flere var kirkeskibe. I 1965 byggede han en model af skonnerten »Niels«. Dette skib, der i en kort årrække havde været i familiens eje, havde en særlig be-

tydning for Christian Nielsen. Modellen er, sammen med en redegørelse for skibets historie, skænket til Handels- og Søfartsmuseet af Christian Nielsens fader og Christian Nielsen. I 1964 påbegyndte han for museet modellen af 4-mastskonneren »Henriette« bygget på J. Ring Andersens værft i Svendborg 1916.

Ud over de mange opmålingstegninger leverede han gennem årene også en del andre tegninger. En del af disse er udført på grundlag af modeller stående i og uden for museet f.eks. tegningerne af everten »Anna Catharina« af Elmshorn og af en kuf fra Haderslev, eller det kunne være rekonstruktioner udført på grundlag af de originale tegninger fra Rigsarkivet, som omtalt ovenfor. Endelig kunne det blot være kopier af værftstegninger fra f.eks. Rasmus Møllers værft i Fåborg eller fra J. Ring Andersens i Svendborg.

I årene 1964-67 deltog Christian Nielsen i Nordisk maritimhistorisk arbejdsgruppe, der havde sat sig til opgave at foretage etnologiske undersøgelser af bådebyggeriet og træskibsbyggeriets traditioner inden for det nordiske kulturområde. De første år rejste arbejdsgruppen rundt i det sjællandske og skånske område og året efter i det nørrejyske område og Limfjordsegnene. I sommeren 1966 fortsatte man arbejdet på Sørlandets kyst i Norge fra Oslo til Mandal, og i sommeren 1967 fra Mandal til Haugesund. Her fik Christian Nielsen mulighed for at genopfriske sin opmålingsteknik. Under rejsen i sommeren 1964 opmålte han bl.a. Christian Madsens bådebyggeri i Lynæs, og i 1965 foretog han supplerende opmålinger af fartøjerne i Nordjylland. På Sørlandet fik han i de to følgende somre opmålt yderligere 9 fartøjer.

Christian Nielsen var ikke meget skrivende, men fik dog publiceret nogle artikler gennem årene. Hans første skrevne arbejde var artiklen »Opmåling af fartøjer« i Handels- og Søfartsmuseets årbog 1958. Senere fulgte artiklen »Bådebyggeriet på Fejø og de danske åledrivraser« i Handels- og Søfartsmuseets årbog 1961. Heri beskriver Christian Nielsen et typisk dansk bådebyggeri gennem to generationer og om tilblivelsen og udviklingen af åledrivraserne fra Fejø. Han afslører i denne artikel en usædvanlig hukommelse og

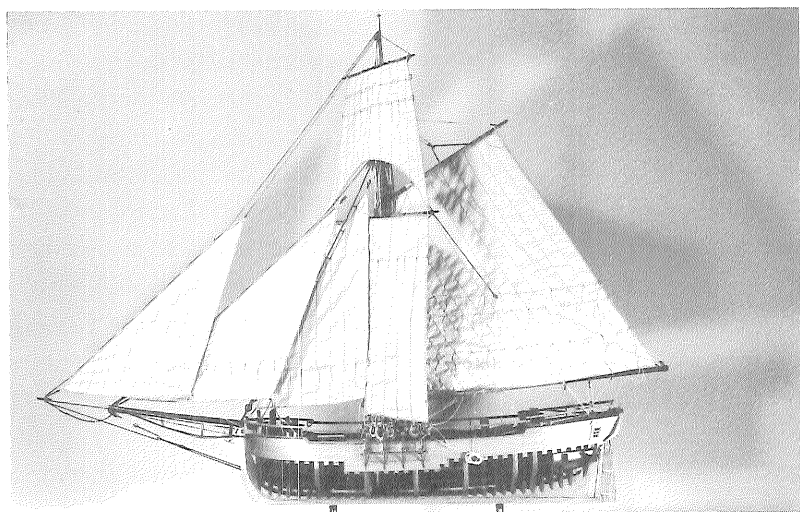

Fig. 7. Model af postjagten »Mercurius« udført af Christian Nielsen 1959-60. Også denne model er udført med bagbordssiden åben, så man kan se indretningen under dæk. (Skala 1:24). *Model of the Mercurius made by Nielsen in 1959-60. The port side is open to show arrangement below deck. (Scale 1:24).*

viden, og man fornemmer i hans beskrivelse af både bådebyggeriet og fiskeriet med åledrивkvaserne, at han er godt hjemme i traditionen. Da man i sin tid opfordrede Christian Nielsen til at skrive om bådebyggeriet på Fejø, mente både han og hans fader, at det var der ingen, der kunne have interesse i. Deres betænkelighed er imidlertid gjort til skamme. Både i indhold og form er artiklen faldet usædvanlig heldig ud og set i sammenhæng med Wolfgang Rudolphs artikel om de pommerske åledrивkvaser og deres betydning for Danmark i årbogen fra samme år, er den et betydeligt og værdifuldt bidrag til den maritime kulturhistorie.

Christian Nielsens mest betydningsfulde værk skulle naturligt nok blive publiceringen af hans opmålingstegninger i bogen »Danske bådtyper«. Initiativet til denne bog blev i sin tid taget af museumsdirektør Knud Klem og er senere blevet ført ud i livet af bl.a.

museets daværende skibstekniske konsulent, cand.polyt. Ole Crumlin-Pedersen. I redaktionen medvirkede tillige dr.phil. Henning Henningsen og museumsinspektør mag.art. Hanne Poulsen. Det blev bådebygger stud.mag. Palle Christiansen, redaktionen valgte til, på grundlag af Christian Nielsens opmålinger, beskrivelser og egne studier, at disponere bogens indhold. Bogens grafiske tilrettelæggelse skyldes grafikerens Jens Lorentzen. Sammen med Palle Christiansens klare disponering giver det Christian Nielsens uvurderlige arbejde en velfortjent præsentation. Bogen er da også blevet en bestseller og er genoptrykt fire gange. Endelig er bogen nu også udkommet i London og New York i en engelsksproget udgave. Udgivelsen af bogen »Danske bådtyper« har været med til at udbrede kendskabet til eksistensen af Christian Nielsens opmålinger, og der er nu stor efterspørgsel på tegningerne. Der bliver hvert år afgivet bestillinger på mellem 80 og 100 tegninger.

I de senere år nåede Christian Nielsen, på grund af svigtende helbred, slet ikke nær alt det, han gerne ville. For eksempel stod den halvfærdige model af Ring Andersens 4-mastskonneret »Henriette« i mange år på hans værksted uden at blive rørt. Det meste af Christian Nielsens tid gik i disse år også med at besvare forespørgsler, i 1976 ialt 200 forespørgsler, enten fra modelbyggere eller fra folk, der havde anskaffet sig et gammelt træskib eller -båd, de nu ønskede at rigge op påny. Særlig efter stiftelsen af Træskibsejernes Sammenslutning i 1971 har disse forespørgsler taget til. Christian Nielsen blev med årene meget nært knyttet til Træskibsejersammenslutningen, som den nu kaldes, og hvert år til pinseregattaen, hvor sammenslutningen samtidig afholder generalforsamling, deltog han i et bedømmelsesudvalg, der skulle finde frem til det bedst restaurerede fartøj. Christian Nielsen var meget afholdt af foreningen, hvilket også kom til udtryk, da man i 1974 udnævnte ham som æresmedlem for livstid.

Christian Nielsen antyder i efterskriften i artiklen om bådebyggeriet på Fejø, at han, ved ansættelsen i 1953 som konservator på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, svigtede bådebyggeriet. Han

kom ganske vist heller ikke mere til at bygge både, - men han svigtede ikke sit gamle håndværk. Når han opmålte og tegnede de mange fartøjer, byggede sine modeller, skrev sine artikler eller besvarede de mange forespørgsler, - ja, så gjorde han det bl.a. ud fra de erfaringer og den viden, han igennem årene havde tilegnet sig, men han gjorde det i allerhøjeste grad også ud fra sin baggrund som bådebygger.

LISTE OVER KONSERVATOR CHRISTIAN NIELSENS ARBEJDER

Opmålinger

Næsten alle tegninger er i skala 1:12 og med en sejltegning i skala 1:24. De få, der er i skala 1:24 og med sejltegning i 1:48, er mærket med *). **) er opmålinger, hvortil der ikke er sejltegninger. Tallet i kursiv er opmålingsåret.

Jolle fra Læsø, bygget på Læsø ca. 1870. 1945.

Snurrevodsjolle, bygget i Frederikshavn ca. 1903. 1945.

Kutter *Gorm*, bygget i Frederikshavn 1904-05. 1945.

Isefjordsbåd *Maries Minde* af Hundested, bygget i Liseleje 1895.
1941.

Lodsbåd *Helsingør*, bygget i Helsingør ca. 1866. 1942.

Sundbåd *Thora*, bygget i Skovshoved 1913. 1942.

Kadrejersjolle fra Dragør, bygget ved Sundet 1888. 1942.

Kragejolle til Toldvæsenet, bygget i Guldborg ca. 1880. ?.

Tyskerkvase *Minna*, bygget i Stralsund 1872. ?.

Fejøkvase *De 13 Søkende*, bygget på Fejø 1911. ?.

Drivkvase *Margrethe* af Marstal, bygget i Lundby på Tåsinge ca.
1897. 1947.

2-smakkejolle fra Halmø, bygget på Tåsinge ca. 1890. 1944.

Sildevodsjolle fra Dyreborg, bygget i Millinge (Fyn) 1890. 1947.

Jolle med dam fra Kerteminde, bygget i Kerteminde ca. 1875. 1944.
 Jolle fra Kerteminde, bygget i Kerteminde 1884.?.
 Nordenhusebåd *Hejmdal* af Nyborg, bygget i Nordenhuse 1870.?.
 Kertemindebåd *Ruth* af Kerteminde, bygget 1878.?.
 Kertemindebåd *Caroline Margarethe*, bygget i Kerteminde 1909.
 1946.
 Nyborgbåd *Helga* af Omø, bygget i Nyborg 1913. 1946.
 Lohalsbåd *Victoria*, bygget i Lohals 1918. 1946.
 Jolle fra Norge**), (opmålt på Birkholm), bygget ca. 1880. 1947.
 Isbåd fra Storebælt, *No. 43, Ltr. B 1881 K.*, bygget til De danske
 Statsbaner i 1881.?.
 Ispram fra Birkholm**), bygget i Rantzausminde 1937.?.
 Frederikssunds-jolle fra Ejby (Bramsnæs-vig), bygget i Frederiks-
 sund ca. 1900. 1952.
 Frederikssunds-jolle fra Orø, bygget i Frederikssund 1901. 1952.
 Jolle fra Holbæk, bygget i Holbæk 1929. 1952.
 Pram fra Orø**), bygget på Orø 1920. 1952.
 Jolle fra Frederiksværk, bygget i Frederiksværk ca. 1917. 1952.
 Jolle med dam og stiksværd fra Lynæs, bygget i Lynæs 1907. 1952.
 Jolle fra Lynæs, bygget i Lynæs 1918. 1952.
 Jagt *De fire Brødre* af Marstal*), bygget af H.C. Friis i Marstal 1794.
 1940.
 Jagt Castor*), bygget af skibsbygmester E.C. Benzon, Nykøbing
 Falster 1867.?.
 Krydsjagt *No. XXVII**), bygget af skibsbygmester N.F. Hansen i
 Odense 1890. 1944.
 Evert *Metta Catharina**), bygget i Haseldorf (Tyskland) 1904. 1951.
 Kåg fra Randers*), bygget i Randers 1917-18. 1947.
 Spejl-båd *Jacob* af Gudhjem, bygget i Melsted 1880. 1950.
 Spejl-båd *Odin*, bygget i Gudhjem 1892. 1950.
 Spejl-båd fra Boderne, bygget ca. 1880. 1950.
 Tvestævnet båd *Jens*, bygget i Gudhjem ca. 1880. 1950.
 Jolle *Frederik* af Helligpeder, bygget i Hasle 1899. 1950.
 Jollen *Duen* af Christiansø, bygget på Christiansø ca. 1890. 1950.

Tvestævnet båd *Peter* af Teglkås, bygget i Hasle 1895. 1950.
 Bornholmerbåd *Haabet* af Listed, bygget i Svaneke 1900. 1950.
 Halvdæksbåd *Odin* af Tejn, bygget i Svaneke 1909. 1950.
 Jolle fra Gudhjem, bygget i Gudhjem ca. 1917. 1950.
 Kåg fra Slien (Schlei-Kahn), bygget i Kappeln (Kappel) 1919.
 1951.
 Kåg fra Slien (Schlei-Kahn), bygget i Arnis (Arnæs) 1917. 1952.
 Motor-kåg fra Slien (Schlei-Kahn), *Margot*, bygget i Slesvig 1949.
 1952.
 2-smakkejolle fra Eckernförde, bygget i Eckernförde ca. 1880. 1952.
 Båd fra Eckernförde, bygget i Eckernförde 1890. 1952.
 2-smakkejolle fra Eckernförde, bygget i Eckernförde ca. 1918. 1952.
 2-smakkejolle, bygget ved Bækken, Munkemølle, Flensborg Fjord,
 ca. 1900. 1947.
 2-smakkejolle, bygget i Trappen (Flensborg Fjord) 1901. 1947.
 3-smakkejolle *Hertha* af Kalø, bygget ved Gennerstrand 1902.
 3-smakkejolle fra Årø, bygget i Assens ca. 1907. 1947.
 3-smakkejolle *Susanne*, bygget i Middelfart ca. 1890. 1944.
 Kåg fra Løgstør**), bygget i Løgstør ca. 1905. 1946.
 Kåg fra Vildsund**), bygget i Vildsund ca. 1915. 1952.
 Sjægte *Lilly*, bygget på Fur 1902. 1946.
 Sjægte, bygget i Sillerslev 1916. 1946.
 Sjægte, bygget i Skive 1916. 1946.
 Glyngørejollen *Støren***), bygget i Glyngøre 1928. 1946.
 Pram fra Hjerting**), bygget i Hjerting ca. 1930. 1951.
 Havbåd fra Hvide Sande, bygget i Stadil ca. 1870. 1946.
 Jolle *Thor* af Klegod, bygget i Nørre Lyngvig 1919. 1948.
 Landdragningspram *Marie* af Søndervig, bygget i Nørre Lyngvig
 1929. 1945.
 Pram fra Vorupør, bygget i Sdr. Vorupør ca. 1895. 1945.
 Jolle fra Klitmøller, bygget i Klitmøller ca. 1905. 1945.
 Havbåd fra Klitmøller, bygget i Klitmøller 1906. 1947.
 Fladbåd fra Løkken**), bygget i Lyngby ca. 1890. 1948.
 Jolle fra Løkken, bygget ca. 1886. 1945.

Pram fra Løkken, bygget i Løkken ca. 1916. 1945.
 Dækspram *Prøven* af Fureby, bygget i Lyngby ca. 1885. 1945.
 Kystbåd *Viking* af Klitmøller, bygget i Thisted 1917. 1945.
 Kystbåd *Bent* af Løkken, bygget i Nr. Vorupør 1934. 1945.
 Pram fra Hirtshals, bygget i Hirtshals 1914. 1945.
 Jolle fra Skagen, bygget ca. 1900. 1945.
 Jolle fra Snekkersten, bygget i Snekkersten 1897. 1945.
 Motorjolle fra Gudnæsstrand, Hørdum (Limfjorden)**), bygget i Struer 1923. ?.
 Kåg fra Limfjorden**), bygget i Adrup ca. 1890. ?.
 Korsørpram (skydepram)**), bygget i Korsør ca. 1938. ?.

Ikke rentegnet

Kåg fra Limfjorden (Hals), bygget i Gåser ca. 1930. ?.
 Kåg med spejl fra Limfjorden, bygget i Hals ca. 1934. ?.
 Garnpram fra Hvide Sande, bygget i Krik, Agger (Limfjorden) 1934. ?.
 Kystbåd *Else* af Lønstrup, bygget i Frederikshavn 1932. ?.
 Sildebåd, bygget i Espergærde af Jens Svendsen, 1857. Gilleleje Museum. 1956.
 Nordfjordsbåd treroing, bygget ved Nordfjord, Norge. Gilleleje Museum. 1964.

Opmålinger fra Norge

tegninger i skala 1:20, detaljer 1:10.
 Båd fra Hvaler, bygget 1900 af Jens Auensen Utgårdskilden, Hvaler, Østfold. 1966.
 Knivsviksnække, opmålt i Holmsbu, Norge. 1966.
 Sejlbat *Kogg, Kalt, Reka*, bygget 1902 af Isak Aatangen Krageø, Telemark. Opmålt på Krageø Museum. 1966.
 Pram fra Moen, bygget 1944 af Gregert Madsen Moen, Sønderled, Aust-Agder, Norge. 1966.
 Flekkerøy-båd *Lillebåt*, bygget ca. 1850, brugt som fiskerbåd, Ytre, Flekkerøy, Vest-Agder, Norge. Tilhører Kristiansand Sjøfartsmuseum. 1966.

Elvebåd fra Otra *Torridalbåd*, bygget af Kristian Skråstad Odernes, Vest-Agder, Norge. Tilhører Vest-Agder Fylkesmuseum, 1966.

Ikke rentegnet

Færing fra Sognedalstrand, opmålt i Norge i 1967.

Færing fra Kvaløy, opmålt i Norge i 1967.

Garnbåd R.53-U, opmålt i Holmsbu i Norge i 1967.

Garnjolle med spejl fra Veia, opmålt i Norge i 1967.

Øvrige tegninger

Opmålinger af modeller, rekonstruktioner eller kopi efter originaltegninger m.m.

Båd fra Hjortspring, Als, fra omkring 300 f.Kr. Efter opmålingstegninger på Nationalmuseet, 1:24. 1963.

Båd fra Nydam i Sundeved, fra omkring 300 e.Kr. Efter opmålinger af originalen på Gottorp slot, 1:24. 1964.

Skib fra Gokstad ved Sandefjord, ca. 850 e.Kr. Efter opmålingstegning af N. Nicoleysen, 1:24, 1:96. 1963.

Fløjte ca. 1650. Efter model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Originalmodel på Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 1:1. 1963.

Orlogsskibet *Norske Løve* fra 1654. Efter opmåling af elfenbensmodellen på Rosenborg slot, København, 1:96. 1968.

Engelsk pink, 1693. Efter Åke Classon Rålamb, 1693, 1:48. 1963.

Havbåd, 1720. Opmåling efter model på Dansk Fiskerimuseum, 1:1. 1965.

Orlogsmodel ca. 1700-50. Efter model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:1. 1963.

Snaufregat *Blaae Heyren*, bygget på Gammelholm 1734. Efter sejltegning af Andreas Turesen, Nyholm 1748, 1:96. 1963.

Snaufregat *Blaae Heyren*, bygget på Gammelholm 1734. Rekonstruktion efter Benstrup 1734 efter ombygning 1756, arrangementstegning, H&S 15-974-63 og rigningstegning på Orlogsmuseet 1756. 1:48. 1963.

- Snaufregat *Blaae Heyren*, bygget på Gammelholm 1734. Rekonstruktion efter arrangementstegning, H&S 15-974-63 og F.H. af Chapman, 1768, 1:48. 1963.
- Galioten *Fortuna*, 1742. Efter originaltegning på Rigsarkivet dateret 1747 af A. Eskildsen, Bremerholm, 1:48, 1:96. 1963.
- Snaubrig *Omenack*, konstrueret af H. Gerner 1777. Efter originaltegninger på Rigsarkivet, 1:48, 1:96. 1962.
- Hukkert *Rødefjord*, bygget på P. Appelbyes værft 1779. Efter tegning af H. Gerner, 1779. Rigsarkivet, 1:48, 1:96. 1961.
- Postjagt til Korsør-Nyborg *Mercurius*, bygget 1793 på Tåsinge. Efter tegning af E.W. Stibolt, 1793, 1:48, 1:96. 1960.
- Norsk jægte *Johanne* af Ranen, ca. 1800. Efter model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:48, 1:96. 1965.
- Briggen *Hvalfisken*, bygget i Kalmar 1801. Sejltegning efter E.P. Bonnesen, 1850. Skitser af plan og opstalt efter model på K.G.H., opmålt 1955, 1:96. 1963.
- Lodsbåden *Allert*. Kopi af tegning af P. Sølling, 1806. 1:48.
- Lodsbåden *Allert*. Rekonstruktion udført på grundlag af P. Søllings tegning, 1806 og en model af samme stående på Søværnets Officersskole opmålt 1955, 1:48.
- Briggen *De trende Venner*. Kirkeskib i Anholt kirke 1819. Rignings-tegning 1:4. 1961.
- Evert *Anna Catharina* af Elmshorn, bygget 1824. Efter tegning og model af Richard Wagner, Flensborg, 1:48, 1:96. 1963.
- Kuf fra Haderslev, bygget på Rohwersværft, Nübbel ved Rendsborg 1800-50. Efter model og tegning af Richard Wagner, Flensborg, 1:48, 1:96. 1963.
- Skonnertbrig *Neptunus*, bygget på Kaas Plads, Christianshavn, 1843-44, efter originale tegninger og E.P. Bonnesens sejltegning fra 1847, 1:48, 1:96. 1961.
- Skonnertbrig *Neptunus*, bygget på Kaas Plads, Christianshavn, 1843-44. Rigningstegning til kirkeskib til Davidskirken, 1:96. 1961.
- Vagerkutteren *Løvenørn*. Konstrueret af E.P. Bonnesen 1845. Re-

- konstruktion efter E.P. Bonnesens originale tegning på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:48. 1963.
- Skitse til rigning til snaubrig, kirkeskibsmodel? 1:2. 1963.
- Jagt *Erna* af Marstal. Efter opmåling af model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:48, 1:96. 1963.
- Bark *Nordlyset*, bygget på Løves Plads, Helsingør 1851-52, efter J.W. Løves konstruktion og E.P. Bonnesens sejltegnings fra 1852, 1:48. 1961.
- Briggen *Tjalfe*, bygget på P. Brandts plads, Troense 1853, efter sejltegnings fra 1858 og F.V. Nielsens opmålingstegninger fra 1907, samt div. foto og billeder, 1:48, 1:96.
- Nicoline* af Listed, bygget af bådebygger Hansen, Svaneke 1850-60, efter model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:24, 1:48. 1960.
- Krydsjagt No. XXV, *Inger* af Hov, bygget af skibsbygmester P. Petersen på E.P. Bonnesens værft i Nyborg 1859. Delvis opmålt i 1953, 1:48. Tegning ikke fuldendt, 1:48.
- Skonnert *Niels* af Fejød, bygget i Sakskøbing 1861, rekonstrueret efter skibets hovedmål og div. billeder af skibet, 1:24, 1:48. 1964.
- Bramsejlskonnerter *Rota*, bygget på Rasmus Møllers værft, Fåborg 1875. Kopi af Rasmus Møllers originaltegninger fra 1875, 1:48, 1:96. 1975.
- Barkentine *Saga* af Marstal, bygget af Rasmussen og Bager, Marstal 1893, rekonstruktion efter den originale linietegning. Model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg samt div. fotografier, 1:48, 1:96. 1963.
- Jagtskonnerter *Mira*, bygget på Rasmus Møllers værft, Fåborg 1897, byg.nr. 38. Kopi af original sejltegnings på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:16. 1972.
- Kvase *Haabet*, bygget på Rasmus Møllers værft, Fåborg 1898, byg.nr. 39. Kopi efter original sejl- og linietegning, 1:16, 1:24. 1964.
- Fiskekutter *F.N. 137 Th. Brønnum* af Frederikshavn, bygget 1899 i Frederikshavn, efter opmåling af model på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1:48, 1:96. 1961.

Jagtskonnert, hvorefter er bygget nr. 41 *Elona*, 1899 og nr. 43 *Halmø*, 1900, på Rasmus Møllers værft, Fåborg. Kopi af originaltegning, 1:24. 1972.

Sejltegning til en for-and-aft skonnert, hvorefter er bygget *Elona*, 1899, og *Halmø*, 1900, på Rasmus Møllers værft, Fåborg. Kopi af originaltegning, 1:48. 1972.

3-mastet skonnert *Yrsa* af Marstal, bygget på Gorm Clausens værft, Marstal 1901-02, efter tegning og model af Gorm Clausen, 1:48, 1:96. 1963.

3-mastet skonnert *Hamlet* af Marstal, bygget på Gorm Clausens værft, Marstal, 1904-05, efter tegning og model af Gorm Clausen, samt div. fotografier, 1:48, 1:96. 1963.

For-and-aft skonnert, byg. nr. 1, m/s *Karen* af Fejø, bygget på J. Ring-Andersens værft, Svendborg, 1907. Kopi af originaltegning, 1:48. 1972.

Galease *C. Stylsvig*, bygget på Rasmus Møllers værft, Fåborg, 1909. Kopi og rekonstruktion efter tegninger af Rasmus Møller, 1:48, 1:96.

4-mastet skonnert *Henriette* af Thurø, bygget på J. Ring Andersens værft, Svendborg, 1916, efter originale tegninger fra J. Ring Andersen, samt div. fotografier, 1:48, 1:96. 1965.

Modeller

Åledrivrivase *De 13 Søkende*, bygget af Chr. Nielsen, Fejø 1911, 1:12. 1939.

Tyskekvase *Minna*, bygget Stralsund 1872, 1:12. 1940.

Nordenhusebåd *Hejmdal* af Nyborg, bygget i Nordenhuse 1870, 1:12. 1940.

Jagt *Castor*, bygget af skibsbygmester E.C. Benzon, Nykøbing Falster 1867, 1:24. 1941.

Isefjordsbåd *Maries Minde*, bygget i Liseleje 1895, 1:12. 1943.

Sundbåd *Thora*, bygget i Skovshoved 1913, 1:12. 1943.

Kadrejerjolle fra Dragør, bygget ved Sundet 1888, 1:12. 1943.

Lodsbåd *Helsingør*, bygget af Peter Bjerg, Helsingør 1866, 1:12. 1944.

- 2-smakkejolle fra Halmø, bygget på Tåsinge ca. 1890, 1:12. 1945.
- 3-smakkejolle *Susanne*, bygget i Middelfart ca. 1890, 1:12. 1945.
- Jolle fra Kerteminde, bygget i Kerteminde 1884, 1:12. 1945.
- S/S *E.M. Dalgas*, søsat 1930. Sektionsmodel 1:24, 1947.
- Dækspram *Prøven* af Fureby, bygget i Lyngby ca. 1885, 1:12. 1948.
- Kystbåd *Viking* af Klitmøller, bygget i Thisted 1917, 1:12. 1948.
- Kåg fra Randers, bygget i Randers 1917-18, 1:24. 1950.
- Krydsjagt *No. XXVII*, bygget af skibsbygmester N.F. Hansen i Odense, 1890. 1:24. 1952.
- M/T *Emma Mærsk*, søsat på Burmeister & Wain 1928. Sektionsmodel 1:24. 1954.
- M/T *Danmark*, søsat 1931. Sektionsmodel 1:24. 1955.
- Fåborg Skibsværft. Fra perioden 1974-78 med modellerne *Najaden* 1875, *Rota* 1875, *Thusnelda* 1876, *Clara* 1877, *August* 1878 samt *Hvalfisken* 1801. Skala 1:100. 1956.
- Postjagt *Mercurius*, bygget på Tåsinge 1793. Konstrueret af E.W. Stibolt, 1793. Model efter originaltegninger 1:24. 1960.
- Bark *Nordlyset*, bygget på Løves værft, Helsingør 1851-52. Konstrueret af J.W. Løve, Helsingør. Skala 1:48 efter original konstruktionsmodel, J.F. Petersens opmåling 1928 og E.P. Bonnesens sejltegnig fra 1852. 1961.
- Snaubrig *Omenack*, konstrueret af H. Gerner 1777, 1:48 efter originale tegninger på Rigsarkivet. 1964.
- Skonnert *Niels* af Fejøj, bygget i Sakskøbing 1861. Skala 1:24 efter tegninger rekonstrueret ud fra skibets hovedmål og div. billeder. Skænket til Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg af Niels Carl Nielsen og Christian Nielsen. 1965.
- Isbåd fra Storebælt, *No.43 Ltr.B.1881 K*, bygget til De danske Statsbaner i 1881, 1:24. 1965.
- 4-mastet skonnert *Henriette* af Thurø, bygget på J. Ring Andersens værft, Svendborg, 1916. Skala 1:48 efter originale tegninger og div. fotografier. Påbegyndt 1965, ikke fuldendt.
- Fregat *Roepstorff*, bygget 1778. Efter originale tegninger på Rigsar-

kivet, 1:48. Påbegyndt af civilingeniør Tage Blum, fuldført af Christian Nielsen. 1973.

Artikler og bøger af Christian Nielsen

Opmåling af fartøjer, Handels- og Søfartsmuseets årbog 1958.

Bådebyggeriet på Fejø og de danske åletrivkvaser, Handels- og Søfartsmuseets årbog 1961.

Øen i Bugten, Handels- og Søfartsmuseets årbog 1966.

Stål-motorskonnerten Karen af Fejø, Handels- og Søfartsmuseets årbog 1972.

Danske bådtyper, Søhistoriske skrifter VII. Handels- og Søfartsmuseet. København 1973.

Wooden Boat Designs, New York 1980 (engelsksproget udgave af »Danske bådtyper«).

Sprydstagsriggen i Under sejl påny, Maritim kontakt IV. København 1981.

CHRISTIAN NIELSEN'S CONSERVATION WORK FOR THE DANISH MARITIME MUSEUM

Summary

After finishing his apprenticeship Christian Nielsen took a job at Helsingør shipyard in 1937 in order to become proficient in the design and construction of ships. In the evenings he received private tuition from, amongst others, Knud E. Hansen, an engineer, in the theory and practice of ship design. Through Mr. Hansen, who was technical adviser to the Danish Maritime Museum, he met its Director, Knud Klem. The reason that the Museum was interested in Nielsen was because apart from being a very skilled drawer he was also an outstanding model builder, and the Museum took the opportunity of asking him to make a model of one of the old eel drifters his grandfather had built. In 1939 he delivered the finished model of the eel drifter »De 13 søskende« to the Museum.

This was the beginning of a long and fruitful connection with Nielsen. Realising how types of local craft were disappearing because of the use of engines and the industrialisation of fishing the Museum wished to obtain a record of such craft. For fifteen years Nielsen visited different parts of Denmark during the summer months. He would put his bicycle, baggage and surveying instruments on a train for as far as possible and then work his way along the coast. In these years he recorded and described about eighty different types of boat and ship.

In the winter months, or when not busy in his small boatyard on the island of Fejø, he worked up the material he had gathered during the summer. At this stage it was not possible for the Museum to appoint Nielsen to its staff, and his project was financed privately. Apart from making finished drawings of the surveys he had made he managed in the years between 1939 and 1953 to build a total of fifteen models, all of them without exception of extremely high quality. In 1953 he was appointed conservator at the Museum, after which, as well as many other duties for the Museum, he was able to devote himself to building models. Amongst many fine models the one of Rasmus Møller's yard at Faaborg deserves special mention. On a scale of 1:100 it depicts a typical Danish wooden shipbuilding yard in about 1875. In spite of its very small scale Nielsen has unerringly achieved a degree of detail exactly conforming to it. The model has been greatly admired both in Denmark and abroad and has considerable value in illustrating how an old wooden shipyard was equipped and functioned.

In addition to his everyday duties at the Museum Christian Nielsen also wrote a number of articles, of which that on boatbuilding on Fejø is one of the best. Also of importance is the publication of his drawings in »Wooden Boat Designs«, which has become a bestseller. Reprinted four times the book has up to now sold 8000 copies and an English edition has been published in New York.

Because of failing health Nielsen was unable in the years that remained to him to build any models. As a result of the interest aroused in old wooden ships - not least by the publication of his book - most of his time was taken up with answering enquiries from owners of wooden ships or boats who wanted to re-rig them. He took a keen interest in the Association of Wooden Ship Owners, which is concerned with the restoration and preservation of old wooden sailing ships and where he was extremely popular, being made an honorary member in 1974.